

Котенок А. Г.

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри економічної теорії*

Чередник В. М.

*здобувач вищої освіти,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

ЦЕНТРАЛЬНІ БАНКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Роль центральних банків у підтримці макроекономічної стабільності є ключовою складовою економічної політики будь-якої держави. У сучасних умовах, що характеризуються високим рівнем глобальної невизначеності, економічними шоками та кризовими явищами, центральні банки відіграють вирішальну роль у забезпеченні стабільності фінансової системи та сталого економічного розвитку. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі сучасних викликів, які стоять перед центральними банками, зокрема в умовах війни та глобальних криз, а також у вивченні адаптації монетарних інструментів до нових економічних реалій.

Основним завданням центрального банку є реалізація монетарної політики, спрямованої на досягнення таких фундаментальних цілей, як підтримка стабільного рівня цін, забезпечення повної зайнятості та сприяння економічному зростанню. Для досягнення цих цілей центральний банк застосовує широкий спектр інструментів, включаючи регулювання облікової ставки, операції на відкритому ринку, зміну норми резервування та інші механізми впливу на грошово-кредитну систему.

Особливо важливим є вплив центрального банку на інфляційні процеси. Інфляція, як один із головних ризиків макроекономічної стабільності, може мати серйозні наслідки для купівельної спроможності населення, інвестиційної активності та загальної економічної динаміки. За допомогою політики таргетування інфляції центральний банк має можливість контролювати зростання цін і забезпечувати стабільність грошової одиниці. Високий рівень довіри до центрального банку та його здатність прогнозувати економічні тренди є критичними факторами успішної реалізації цієї політики.

Крім того, центральний банк відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності, особливо у періоди криз. Під час глобальних економічних потрясінь, таких як фінансова криза 2008 року чи пандемія COVID-19, центральні банки виступали як кредитори останньої інстанції, надаючи ліквідність фінансовим установам і запобігаючи системним ризикам. Політика кількісного пом'якшення (*quantitative easing*), яка широко застосовувалася у кризові періоди, стала ефективним інструментом стимулювання економічної активності через купівлю активів і зниження довгострокових процентних ставок.

Важливою складовою діяльності центрального банку є також регулювання валютного курсу. В умовах відкритої економіки коливання валютного курсу можуть значно впливати на конкурентоспроможність національної економіки, динаміку експорту та імпорту, а також рівень зовнішньої заборгованості. Центральний банк, використовуючи валютні інтервенції або політику фіксованого курсу, може мінімізувати вплив цих ризиків і підтримувати стійкість платіжного балансу.

Центральні банки відіграють визначальну роль у підтримці макроекономічної стабільності, забезпечуючи збалансованість економічних процесів, зменшуючи ризики фінансових криз і сприяючи сталому економічному зростанню. Їхній вплив охоплює широке коло функцій, серед яких ключовими є формування та реалізація монетарної політики, регулювання фінансових ринків, підтримка платіжних систем, а також виконання функції кредитора останньої інстанції.

Монетарна політика є основним інструментом, за допомогою якого центральний банк досягає макроекономічних цілей. Підтримка стабільності цін є однією з фундаментальних за-

дач центрального банку, оскільки висока інфляція або дефляція можуть негативно впливати на економічне зростання. У сучасних умовах більшість центральних банків дотримуються політики таргетування інфляції, встановлюючи конкретні інфляційні цілі (зазвичай на рівні 2 %). Це забезпечує передбачуваність цін і сприяє підвищенню довіри з боку населення та бізнесу.

Центральні банки використовують інструменти, такі як регулювання облікової ставки, контроль грошової маси та операції на відкритому ринку, щоб впливати на рівень економічної активності. Наприклад, підвищення облікової ставки використовується для стримування інфляції, зменшуючи кредитування, тоді як її зниження стимулює інвестиції та споживання.

Центральні банки виконують ключову роль у запобіганні фінансовим кризам шляхом моніторингу системних ризиків і забезпечення ліквідності фінансових установ. Наприклад, під час глобальної фінансової кризи 2008 року багато центральних банків, включаючи Федеральний резерв США та Європейський центральний банк, застосовували політику кількісного пом'якшення (quantitative easing) для підтримки ліквідності ринків. Це дозволило стабілізувати банківську систему та зменшити негативний вплив на економіку.

В умовах сучасних геополітичних викликів і посилення економічних шоків (як-от пандемія COVID-19 чи війна в Україні) центральні банки запроваджують спеціальні програми підтримки економіки. Наприклад, Національний банк України в умовах війни зміцнив інституційну незалежність, забезпечив контроль над валютним курсом і запровадив заходи для стримування інфляційного тиску.

У відкритій економіці стабільний валютний курс є важливою передумовою макроекономічної стабільності. Центральні банки регулюють валютний курс шляхом проведення валютних інтервенцій, використання золотовалютних резервів і впровадження політики обмеженого або плаваючого курсу. Наприклад, Європейський центральний банк активно втручався у валютні ринки у 2023–2024 роках для стабілізації євро в умовах енергетичної кризи.

У кризові періоди центральні банки часто виконують роль каталізатора економічного відновлення. Вони використовують нестандартні інструменти монетарної політики, такі як кількісне пом'якшення або спеціальні програми фінансування бізнесу. У 2024 році Європейський центральний банк і Банк Англії зосередили свої зусилля на підтримці «зелених» інвестицій, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату.

У 2024 році центральні банки стикаються з новими викликами, такими як цифровізація економіки, інтеграція екологічних стандартів у монетарну політику та адаптація до впливу штучного інтелекту. Впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC) відкриває нові можливості для підвищення ефективності платіжних систем, але також породжує ризики, пов'язані з кібербезпекою та впливом на банківську систему. Для ілюстрації впливу CBDC на обсяг грошової маси розглянемо табл. 1.

Таблиця 1

ВПЛИВ CBDC НА ОБСЯГ ГРОШОВОЇ МАСИ

Показник	До впровадження CBDC	Після впровадження CBDC
Обсяг готівки в обігу	Високий	Знижується
Обсяг безготівкових коштів	Стабільний	Зростає
Обсяг транзакцій з використанням	Відсутній	Зростає
Загальний обсяг грошової маси	Стабільний	Може змінюватися

Джерело: сформовано автором на основі [1–3]

Таким чином, впровадження CBDC може призвести до перерозподілу компонентів грошової маси, зменшуючи частку готівки та збільшуючи частку цифрових грошей, що, у свою чергу, вплине на монетарну політику та механізми її реалізації.

Центральні банки також змушені адаптувати свої стратегії до глобальних економічних змін. Зростання боргового навантаження, демографічні зміни та вплив геополітичних конфліктів вимагають від них більш гнучких підходів до управління економікою.

Таким чином, центральні банки залишаються ключовими інституціями у забезпеченні макроекономічної стабільності. Їхня здатність швидко реагувати на виклики, використовувати сучасні інструменти монетарної політики та підтримувати довіру з боку суспільства є визначальними для збереження стабільності та сталого розвитку.

Література

1. Заїчко, І., Мигович, Т., & Криховецька, З. (2024). Роль монетарної політики та банківського сектору в системі антикризового фінансового управління. *Економіка та суспільство*, (59).
2. Мещеряков А., Березовик В., Кіреєва К. Фінансова стабільність та банківська система України: виклики та можливості розвитку. *Ефективна економіка*. 2024. № 7. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.12>.
3. Тимошенко М.М. Макроекономічне моделювання параметрів монетарної політики центральних банків. *Ефективна економіка*. 2024. № 7. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.2>

Кравець О.В.

доктор філософії,
Львівський торговельно-
економічний університет

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Цифровізація економіки відкриває перед суспільством нові горизонти для розвитку. Вона не лише трансформує традиційні бізнес-процеси, але й сприяє формуванню інноваційних підходів до вирішення економічних завдань. У цьому контексті особливо важливо зосередитися на аналізі тих нових можливостей, які стають доступними завдяки впровадженню цифрових технологій, а саме:

1. підвищення ефективності бізнес-процесів: цифрові технології дозволяють автоматизувати рутинні операції, знижувати витрати та покращувати якість продуктів і послуг;
2. розширення доступу до глобальних ринків: завдяки цифровим платформам малі та середні підприємства можуть виходити на міжнародний рівень, залучаючи клієнтів з усього світу;
3. створення нових робочих місць: розвиток ІТ-сектора, електронної комерції та цифрових послуг сприяє появі нових професій;
4. зміцнення фінансового сектору: цифровізація сприяє розвитку фінтех-індустрії, що забезпечує спрощений доступ до фінансових послуг через мобільні додатки та онлайн-платформи.

Однак поряд зі значними перевагами, які приносить цифровізація, виникають і певні труднощі. Розвиток цифрових технологій ставить перед суспільством нові виклики, які потребують уваги для забезпечення сталого та безпечного впровадження інновацій, що відображено в табл. 1.

Попри існуючі виклики, цифровізація відкриває широкі перспективи для економічного та соціального розвитку. Важливо зосередитися на потенційних можливостях, які можуть забезпечити довгострокове зростання та підвищення конкурентоспроможності в умовах цифрової трансформації, а саме:

- розвиток «розумних» міст: інтеграція цифрових рішень у міське управління дозволить підвищити ефективність транспортних систем, енергозабезпечення та надання громадських послуг;